

Vendula Žáková 382522

GEN 104

Rešerše z literatury na téma: Techniky založené na rozhovoru a jejich využití v gender studies

Standardizovaný vs. nestandardizovaný rozhovor

Rozhovor je jedna z ústředních technik kvalitativního výzkumu. Řazen je do této sekce kvůli své časové náročnosti, kdy zkoumání velkého vzorků lidí v kvantitativním výzkumu by bylo velice složité a často i nemožné. Kvalitativní výzkum je založen na mnoha informacích o velmi malém počtu jedinců. Toto zkoumání s sebou nese značnou redukci sledovaných jedinců, neboť výzkum se zaměřuje na jednotlivce a ne na masy. Oproti tomu redukce dat je ve srovnání s výzkumem kvantitativním minimální. V kvalitativním výzkumu výzkumník sbírá o jedinci veškerá a detailní data, ve kterých poté hledá souvislosti, struktury a pravidelnosti, na jejichž základě si utváří detailní náhled na osobnost jedince. Právě podrobnější výzkum méně jedinců stojí v rozporu s generalizací konceptu na širší populaci. V kvalitativním výzkumu výzkumník dopředu nikdy neví, s kolika jedinci bude provádět interview. Jeho výzkum je definitivní ve chvíli, kdy už další data nepřispívají k lepšímu porozumění daného/problematického konceptu.

Standardizovaný rozhovor patří mezi nejčastější formy sociálního výzkumu. Je to velice pracná a nákladná technika sběru informací, avšak počet úspěšně dokončených rozhovorů je vysoký. Rozhovor je většinou ohraničen určitým časovým rámcem, ve kterém je nutno získat informace od respondenta. V takto vymezeném čase se náročnost rozhovoru oproti jiným druhům sběru informací zvyšuje. V rozhovoru je téměř jisté, že dotazovaná osoba je ta, která byla vybrána do vzorku, což znamená, že splňuje naše požadavky respondenta. Co se anonymity týče, je pro respondenta tato metoda kvůli osobnímu kontaktu s výzkumníkem málo přesvědčivá a tudíž v lehké míře nedůvěryhodná. Otázky kladené v rozhovoru jsou základním stavebním kamenem, na kterém je postaven celý výzkum, proto jejich výběr musí být pečlivě zváženo a je doprovázeno mnoha pravidly. Otázka musí být pro výzkum nezbytná. Argument, že tato informace může být zajímavá je naprosto irelevantní. Dalším důležitým bodem je styl kladení otázky. Otázka by měla být kladena neutrálně, bez verbálního nádechu či ovlivňující intonace. Struktura, jakým je podávána nesmí mít vliv na odpověď respondenta. Otázka se musí ptát na jeden fakt, kvůli možnosti dvojsmyslné odpovědi. Většina otázek, které sociolog ke svému výzkumu potřebuje, jsou otázky, které respondent v každodenním životě nereflektuje. Tyto nepříjemné otázky musí být nějakým způsobem uvedeny, či na ně alespoň upozornit. Samotné pokládání a pořadí otázek má také nemalý vliv na odpověď dotazovaného. Předchozí otázka by neměla mít zkreslující charakter na odpověď na následující otázku. Sled otázek by měl být logický a následující série otázek o odlišném tématu by měla být tazatelem uvedena.

Nestandardizovaný rozhovor je dalším poddruhem interview. Je charakterizován jako interakce mezi tazatelem a respondentem, pro kterou má tazatel jen velice obecný plán. Předem není určena struktura rozhovoru, znění ani pořadí otázek. Takový plán je pouhou kostrou rozhovoru, které dá obsah a živou formu až interakce s respondentem. Otázka následující otázka je zrozena z odpovědi na otázku předchozí. Jednání tazatele je z velké části založeno na improvizaci a tento druh výzkumu vyžaduje flexibilní jednání. Na základě improvizace se tak dotazovaný stává spoluautorem výzkumu a zároveň i spoluautorem znění otázek. Obecně lze říct, že v kvantitativním výzkumu se stírají hranice mezi rolí výzkumníka a rolí zkoumané osoby, oba jsou rovnocennými partnery. Výzkumník se přitom nesnaží získat stejnou informaci od každé dotazované osoby, neboť směřování rozhovoru je nahodilé. Tento typ rozhovoru je užitečný v případě, kdy chceme dosáhnout hlubšího, podrobnějšího porozumění daného problému nebo je o této problematice známo jen minimum informací. Je to proto ideální způsob, který je často používán na samém začátku výzkumu. Nestrukturovaný rozhovor je vhodné užít při zkoumání osob z rozdílného kulturního prostředí, kde je uplatňována odlišná hodnotová struktura.

Zásadní rozdíly mezi oběma typy rozhovoru jsou následující. Jelikož je ve standardizovaném rozhovoru předem dána struktura otázek, tazatel dodržuje formulaci a pořadí otázek a tudíž je tento výzkum vhodný pro srovnání respondentů. Oproti tomu nestandardizovaný rozhovor je problematický na srovnání dat kvůli nejednoznačnému směřování otázek. Avšak kvůli flexibilitě kladení otázek je možné získat mnoho nových užitečných informací, proto je tento nestrukturovaný rozhovor vhodné použít na samém začátku výzkumu. Nevýhodou tohoto typu rozhovoru je oproti strukturovanému rozhovoru nebezpečí zaujatosti a subjektivismu při kladení otázek. Nicméně strukturovaný rozhovor je mnohem méně náročný na dovednosti a zkušenosti tazatele ve srovnání s druhým typem interview.

Využití rozhovorů v gender studies je velice časté a obohacující. Oproti „normálním“ kvalitativním výzkumníkům zastávající názor, že se musí zásadně vymezit prostor mezi přátelskou konverzací a výzkumným rozhovorem, feministky jsou toho názoru, že pokud tazatel a dotazovaný jsou součástí stejné genderové socializace a kritické životní zkušenosti, může být interview bez vykořisťovacího a hierarchického charakteru. Feministky považují za důležité nechat mluvit dotazované osoby a tím pádem nechat iniciativu směřování rozhovoru na nich, aby mluvili o tématech, které jsou jim blízká. Feministický výzkum a teorie se z části soustředily na rozdíly mezi pohlavími a tyto rozdíly definovaly ve vztahu ke společnosti. Konkrétně jeden z hlavních výzkumů, kde byly použity rozhovory, byl výzkum sociálních vědců vedený psychologem Marym Fieldem Belenkym. Tento výzkum se zaměřoval na intelektuální rozdíly mezi muži a ženami a měl za úkol narušit genderově stereotypní smýšlení problematiky osvojování si znalostí. Právě hloubkové rozhovory s 45 ženami vedly k rozpoznání pěti náhledu na danou problematiku.

Použité zdroje:

- Disman, M. 1993. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum.
- O'Connell Davidson, Julia, Layder, Derek. 1994. *Methods Sex and Madness*. London:

Routledge.

- Silverman, D. 2005. *Ako robiť kvalitatívny výskum*. Praktická príručka. Bratislava: Ikar.
- Babbie, E. 2001. *The Practice of Social Research*. Belmont: Wadsworth Publishing Company.